

10. Мищенко З. А. Крупномасштабное картографирование микроклимата по условиям заморозко- и морозоопасности / З. А. Мищенко, Г. В. Ляшенко // Сборник биологических и химических наук: изд. АН МССР. – 1990. – № 3. – С. 60-72.
11. Светличный А. А. Географические информационные системы: технологии и приложения / А. А. Светличный, В. М. Андерсон, С. В. Плотницкий; под ред. Г. И. Швевса. – Одеса: Астропринт, 1997. – 200 с.
12. Map Info Professional 8.0. Руководство пользователя [Электронный ресурс]. – Map Info Corporation. – Tray. – New York. – 640 p.

Бузовская М. Б.

Крупномасштабное картографирование ампелоэкологических ресурсов Тарутинского района Одесской области

Представлены результаты ампелоэкологических исследований территории Тарутинского района Одесской области. Выполнено крупномасштабное картографирование ампелоэкологических ресурсов территории района. Представлена комплексная ампелоэкологическая карта территории района.

Ключевые слова: ампелоэкологические исследования, ампелоэкологические ресурсы, картографирование, крупномасштабная карта.

М. В. Byzovskaya

Ampeloecological resources large scale mapping of Tarutino district in Odessa region

Ampeloecological researches results of Tarutino district in Odessa region are presented. Large scale mapping of district ampeloecological resources is performed. Complex ampeloecological map of district territory is presented.

Keywords: ampeloecological researches, ampeloecological resources, mapping, large scale map.

УДК 634.836.1:663.21(477.73)

В. В. Власов, д-р с.-г. наук, чл.-кор. НААН України,
Ю. Ю. Булаєва, в.о. ст. наук. співр.

Національний науковий центр
“Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова”,
Україна

АМПЕЛОЕКОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТВОРЕННЯ ВИН З ЗАЗНАЧЕННЯМ ПОХОДЖЕННЯ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Виконано аналіз змін основних показників виноградарсько-виноробної галузі Миколаївської області за останні п'ять років. Проведено комплексні ампелоєкологічні дослідження території ДП “Агро-Коблево” та виділено потенційні ділянки виробництва вин з зазначенням походження.

Ключові слова: сорти винограду вітчизняної селекції, виноградні насадження, екологічні умови, ампелоекотоп, вино з зазначенням походження.

Умовою розвитку вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі є вирішення питання

оформлення в Україні винопродукції з зазначенням походження і прив'язкою до географічних найменувань в рамках регіону. Визначення територій вирощування винограду з метою отримання сировини для виробництва вин з зазначенням походження – важливе питання, оскільки екологічні умови території вирощування визначають особливості продукції, а значить і її відмінність від інших на ринку, попит на неї та займану на ринку нішу. Усі передумови для створення продукту з зазначенням походження в Україні є, наприклад, господарства ТОВ “ПТК Шабо” (Білгород-Дністровський район Одеської області), ВАТ “Князя Трубецького” (Бериславський район Херсонської області), ВАТ “Коблево” (Березанський район Миколаївської області), що розташовані в унікальних екологічних умовах, мають сучасні виробничі потужності та майже двохсотрічні традиції виноробства.

Мета роботи – аналіз стану виноградарсько-виноробної галузі Миколаївської області та виділення потенційних ділянок виробництва вин з зазначенням походження на основі ампелокологічних досліджень території ДП “Агро-Коблево”.

Матеріали і методи дослідження

Виділення потенційних ділянок отримання сировини для виробництва вин з зазначенням походження здійснюється на основі результатів комплексних ампелокологічних досліджень територій [1-5].

Дослідження виконані за допомогою картографічних матеріалів, ґрунтових нарисів архівів ДП “Одеський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою” та ННЦ “ІВіВ ім. В.Є. Таїрова”, результатів експедиційних досліджень та результатів лабораторних фізико-хімічних аналізів. Аналіз стану виноградарсько-виноробної галузі виконано на основі даних Державної служби статистики України за 2009-2013 рр.

Результати та обговорення

Миколаївська область – регіон виноградарсько-виноробного виробництва, площа насаджень якого складає близько 10% загальної площі насаджень України з часткою зібраного винограду в валовому зборі країни на рівні 16%. Станом на 2013 р. площа виноградних насаджень сільськогосподарських підприємств області становить 6,2 тис. га, з них 5,4 тис. га насаджень в плодоносному віці. Виноградарськими районами є: Березанський, Очаківський та Миколаївський.

Згідно статистичних даних площа плодоносних виноградних насаджень сільськогосподарських підприємств області за період 2009-2013 рр. збільшилась на 0,31 тис. га або на 6% (найменша площа насаджень була відмічена у 2011 р. і становила 4,90 тис. га) – рис. 1. Збільшується і валовий збір винограду, за п'ять років його обсяги збільшились на 9,27 тис. т і в 2013 р. склали 60,84 тис. т (рис. 1).

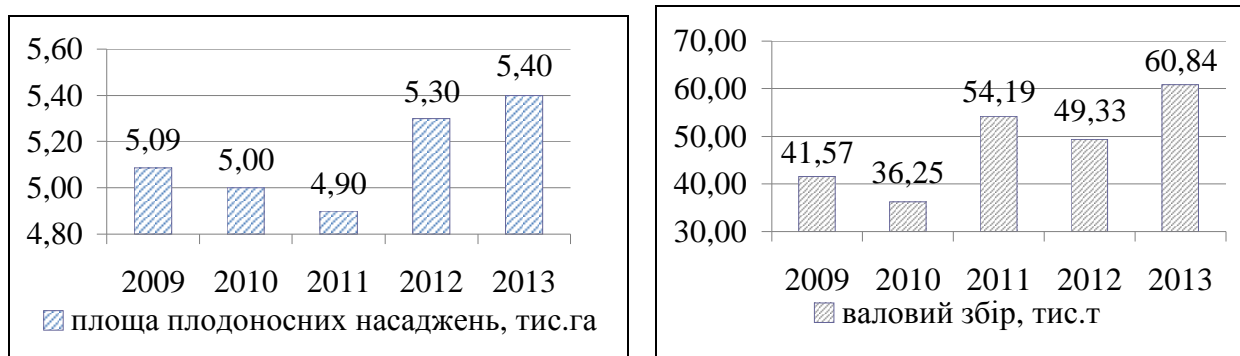

Рис. 1. Площа плодоносних виноградних насаджень та валовий збір винограду сільськогосподарських підприємств Миколаївської області

Також зростає врожайність насаджень. Станом на 2013 р. у сільськогосподарських підприємствах області врожайність склала 112,20 ц/га, що на 30,70 ц більше ніж у 2009 р. (рис. 2).

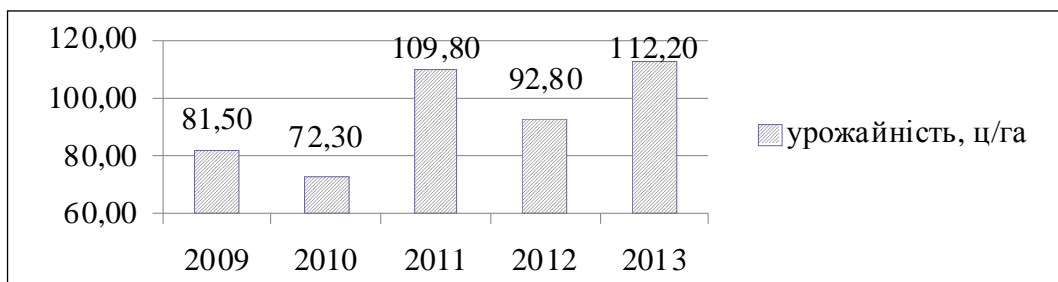

Рис. 2. Урожайність виноградних насаджень сільськогосподарських підприємств Миколаївської області

Наряду зі збільшенням показників виноградарства зростають і показники виноробної галузі (рис. 3). Обсяги переробки винограду на підприємствах області за останні п'ять років збільшилися майже вдвічі і станом на 2013 р. становили 71 тис. т, з них понад 8,64 тис. т – власновирощений виноград (12% загального обсягу переробки). Для порівняння: п'ять років тому власновирощений виноград в загальному обсязі переробки становив близько 6%. Максимальний обсяг переробки винограду відмічено в 2010 р. – 82 тис. т. Максимальна частка власновирощеного винограду відмічена у 2011 р. (17%). Відповідно показникам переробки винограду змінювалися і показники виробництва виноматеріалів (рис. 3). Найбільші показники відмічені у 2010 р. на рівні 6 млн. дал, найменші – у 2009 р. на рівні 2,6 млн. дал. В 2013 р. було виготовлено майже 5 млн. дал виноматеріалів, що на 2,39 млн. дал більше в порівнянні з показником 2009 р.

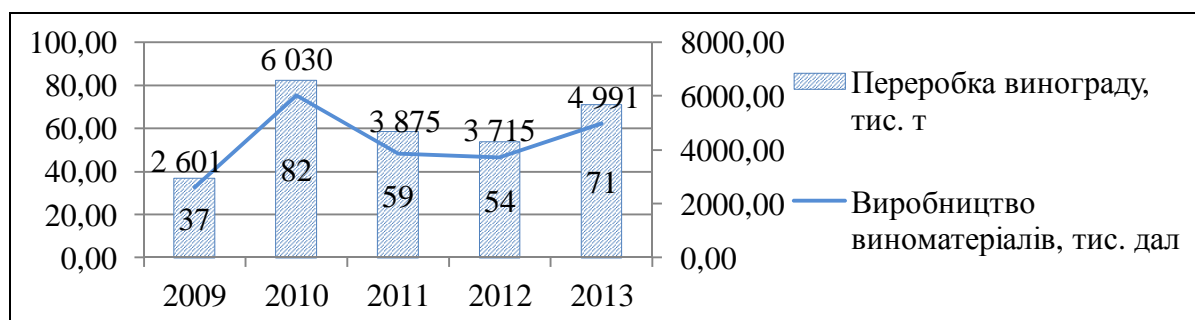

Рис. 3. Динаміка переробки винограду та виробництва виноматеріалів в Миколаївській області

Винзаводи області займаються переважно виробництвом столових та ігристих виноматеріалів (3,22 і 1,30 млн. дал. відповідно). З 2009 р. обсяги виробництва столових вин збільшились в 3,7 рази, тобто на 2,36 млн. дал, шампанських та ігристих виноматеріалів – в 1,6 рази, майже на 0,5 млн. дал, а коньячних вин – втричі.

37% загального обсягу фактично переробленого винограду 2013 р. складають сорти Шардоне, Аліготе та Ркацителі. За п'ять років значно збільшились обсяги переробки винограду сорту Шардоне (в 6,3 рази), сортів мускатної групи (в 3,1 рази), Фетяски (в 3 рази), Рислінгу і сортів групи Піно (в 2,2 рази). В 2,5 рази зменшились обсяги переробки сорту Трамінер рожевий.

Сорти групи Піно, Шардоне, Трамінер рожевий, Совіньйон зелений, Мускат білий, Каберне Совіньйон, Рислінг рейнський, Аліготе, Фетяска, Ркацителі використовуються для виробництва шампанських і ігристих виноматеріалів та займають 73% площі насаджень технічних сортів Миколаївської області, що свідчить про потенціал збільшення обсягів виробництва українських ігристих вин.

Створення вітчизняного винопродукту з зазначенням походження передбачає виробництво унікального продукту, основою створення якої можуть стати аборигенні сорти або сорти вітчизняної селекції. Об'єми переробки винограду сортів селекції

ННЦ “ІВіВ ім. В. Є. Таїрова” (на прикладі Одеського чорного та Сухолиманського білого) свідчать про потенціал сировинної бази для створення вітчизняного вина з зазначенням походження (рис. 4). За останні роки об’єми їх переробки коливаються в межах від 1,6 до 6,2 тис. т в рік (2012 р. і 2010 р. відповідно), що складає від 3,0 до 7,5% загального обсягу переробки винограду на виноматеріали області. В середньому за останні п’ять років перероблено 1,2 тис. т в рік винограду сорту Одеський чорний (максимальний обсяг в 2013 р. – 1,6 тис. т, мінімальний об’єм в 2012 р. – 0,6 тис. т), винограду сорту Сухолиманський білий – 2,0 тис. т в рік (максимальний обсяг переробки – 4,8 тис. т (2010 р.), мінімальний в 2012 р. – 1,0 тис. т).

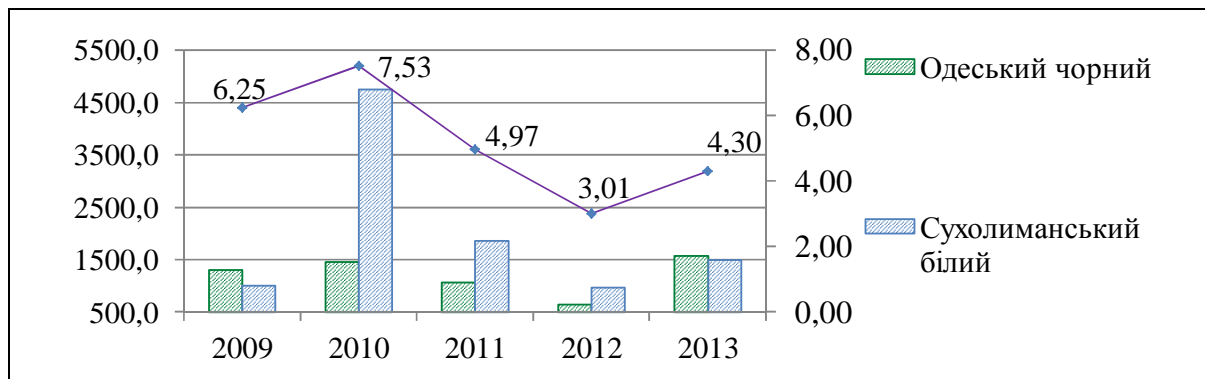

Рис. 4. Обсяги переробки винограду сортів селекції ННЦ “ІВіВ ім. В. Є. Таїрова” в Миколаївській області

Одним з найбільших виноградарських господарств області є ДП “Агро-Коблево” (дочірнє підприємство ВАТ “Коблево”), розташоване на території Коблівської сільської ради Березанського району. На захід від території розташований Тилігульський лиман, на південь – Чорне море. На території с. Коблево розміщена центральна садиба господарства, у минулому виноробного радгоспу-заводу “Росія”, загальною площею близько 3000 га сільськогосподарських угідь. Площі виноградних насаджень господарства складають понад 900 га. Найбільші площі займають сорти Совіньйон зелений, Шардоне, Каберне Совіньйон, Рислінг рейнський, Бастардо магарачський.

Територія ДП “Агро-Коблево” відноситься до ландшафтної області Приморський низовинний степ і згідно геоморфологічного районування розташована на півдні Причорноморської низовини (найбільші позначки на корінній рівнині становлять 45 м над рівнем моря).

Більша частина території рівнинна (97%). Територія господарства розчленована трьома великими балками, що витягнуті в напрямку до моря. Схили балок пологі та круті (3-5° та 5-8°, що складає 1,4% і 1,9% території господарства відповідно). Переважаюча експозиція території – тепла і помірна, більше 50% території мають південно-західну і західну експозиції. Рівний рельєф обумовлює збереження ґрунтового профілю, а пересічений – сприяє розвитку водної ерозії, в результаті якої на схилах сформувалися різні за ступенем змитості ґрунти.

Територія господарства розташована в зоні Степу сухого (Південно-Українському і Очаківсько-Березанському агроґрунтових районах). В умовах посушливого клімату та практично безстічної рівнини під типчакково-ковиловою та полинно-злаковою рослинністю отримав розвиток дерновий процес ґрунтоутворення і сформувались темно-каштанові ґрунти. Особливістю ґрунтів є багата на вміст гумусу верхня частина ґрунтового профілю. Накопичення гумусу відбувається за рахунок розкладання залишків трав’янистої рослинності багатой азотом і зольними елементами.

Наявність кальцію в породі і ґрунтовому профілі обумовлює закріплення ґрунтових колоїдів, що сприяє утворенню агрономічно цінної водотривкої зернисто-грудкуватої

структури. Характерним для ґрунтів є диференціація профілю за елювіально-ілювіальним типом, що помітно морфологічно у наявності кремнеземистої присипки SiO₂ у гумусованому слабоелювійованому горизонті та ущільненням перехідних горизонтів частково-горіхуватою структурою і глянцем на структурних частках. Ґрунтоутворюючою породою виступають леси. Ґрунтові води залягають на глибині 210 см і не впливають на процес ґрунтоутворення. Ґрунтовий покрив ДП “Агро-Коблево” представлений шістьма ґрунтовими різновидами (табл. 1).

Таблиця 1

Структура ґрунтового покриття території ДП “Агро-Коблево”

Шифр агрогрупи	Назва ґрунту	Відсоткове співвідношення, %
107д	Темно-каштанові залишково-слабосолонцюваті середньо-суглинкові ґрунти	64,80
110д	Темно-каштанові залишково-слабосолонцюваті слабозмиті середньосуглинкові ґрунти	24,63
111д	Темно-каштанові залишково-слабосолонцюваті середньо- і сильнозмиті середньосуглинкові ґрунти	9,44
128д	Лучно-темно-каштанові намиті середньосуглинкові ґрунти на гумусованому делювії днищ балок	0,76
128е	Лучно-темно-каштанові намиті важкосуглинкові ґрунти на гумусованому делювії днищ балок	0,37
Всього		100,00

На виноградниках ґрунтовий покрив представлений темно-каштановими залишково-слабосолонцюватими ґрунтами, що характеризуються наявністю чотирьох генетичних горизонтів (гумусового, перехідного гумусованого, материнської породи з затьоками гумусу, лесу), низьким вмістом гумусу (1,5%), вмістом активних карбонатів на рівні 2,5% (глибше – 7,0%). Ґрунт незасолений до глибини 210 см (сума легкорозчинних солей не перевищує 0,05%), реакція ґрунтового розчину рН близька до нейтральної (7,3), місцями слаболужна (7,5-8,5). Вміст рухомого азоту в ґрунті – низький, фосфору – середній, калію – високий.

Сума увібраних основ дорівнює 19,6-24,5 мг-екв на 100 г ґрунту, ємність катіонного обміну – 29-36 мг-екв на 100 г ґрунту. Вміст поглинутого натрію в орному шарі складає 1,5% суми увібраних основ, що свідчить про його несолонцюватість, і збільшується з глибиною до 3,4-4,1% (слабосолонцюваті на глибині до 1 м) та 9,8-14,0% (середньосолонцюваті на глибині 150-200 см). Частка кальцію у плантажованому шарі становить 73-77%, а магнію – 20-27%, з глибиною вміст кальцію зменшується до 27-30%, а магнію – збільшується до 50-60%, що сприяє солонцюватості ґрунту.

За важливими для винограду показниками ґрунтового покриття більша частина території господарства рекомендована під закладання білих технічних сортів винограду (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика земель ДП “Агро-Коблево” за виноградоважливими показниками

Вміст активних карбонатів, %	Запаси гумусу, т/га	Гранулометричний склад за класифікацією Качинського	Шифр агрогрупи
4,0-10,5	більше 300	важкосуглинковий	128е
4,0-10,5	більше 300	середньосуглинковий	128д
4,0-10,5	101-200	середньосуглинковий	107д, 110д
4,0-10,5	до 100	середньосуглинковий	111д

Близькість великих водойм та рівнинний рельєф більшої частини території з ґрунтовим покривом у вигляді темно-каштанових залишково-слабосолонцюватих ґрунтів обумовили формування 4 мікрорайонів за умовами морозонебезпеки та теплозабезпеченості (табл. 3).

Таблиця 3

**Мікрокліматична мінливість показників термічного режиму території
ДП “Агро-Коблево”**

Місцеположення	Морозонебезпечність, T_m (°C)		$\Sigma T_{\delta/p} \geq 10$ °C, °C
	50 %	10 %	
Вершини та верхні частини схилів	> -15,0	> -17,5	> 3000
Рівнинні землі та середні частини схилів	-15,1 ... -17,5	-17,5 ... -20,0	2901-3000
Нижні частини схилів	-17,6 ... -20,0	-20,1 ... -22,5	2801-2900
Підніжжя схилів та днища балок	< -20,0	< -22,5	< 2800

В результаті комплексних досліджень на території господарства виділено 70 ділянок, що об'єднані у 18 ампелоекотопів, 16 з яких за екологічними умовами оптимальні для закладання виноградників і отримання якісної виноградної продукції для виноробства. На територіях ампелоекотопів виділено ділянки сортів Каберне Совіньйон, Одеський чорний, Трамінер рожевий, Рислінг рейнський, Шардоне, Мерло, Аліготе, з яких протягом багатьох років виготовляють якісну виноробну продукцію.

Для ділянок господарства рекомендовано набір технічних сортів різних за строками досягання та морозостійкістю: рекомендовані сорти – Аліготе, Фетяска біла, Трамінер рожевий, Шардоне, Загрей, Ароматний, Мускат одеський, Голубок, Совіньйон зелений, Рислінг рейнський, Мускат Оттонель, Біанка, Сухолиманський білий, Піно сірій, Ркацителі; перспективні сорти – Одеський чорний, Мерло, Каберне Совіньйон. Закладання насаджень сортами вітчизняної селекції, що рекомендовані згідно комплексних оцінок екологічних умов території, дозволить створити якісні винопродукти, що претендують називатися винами з зазначенням походження

Висновки

1. Згідно статистичних даних площа плодоносних виноградних насаджень сільськогосподарських підприємств області за період 2009-2013 рр. збільшилась на 0,31 тис. га, обсяги валового збору збільшились на 9,27 тис. т, врожайність насаджень більше показника 2009 р. на 30,70 ц/га.

2. Обсяги переробки винограду на підприємствах області за останні п'ять років збільшилися майже вдвічі і станом на 2013 р. склали 71 тис. т., з них власновирощеного винограду перероблено понад 8,64 тис. т. (12% загального обсягу переробки).

3. Винзаводи області віддають перевагу випуску столових та ігристих виноматеріалів (3,22 і 1,30 млн. дал. відповідно). З 2009 р. обсяги виробництва столових вин збільшились в 3,7 рази, шампанських та ігристих виноматеріалів – в 1,6 рази. Обсяги виробництва коньячних вин збільшились втричі.

4. За останні роки об'єми переробки винограду сортів селекції ННЦ “ІВіВ ім. В. Є. Таїрова” (на прикладі Одеського чорного та Сухолиманського білого) коливаються в межах від 3,0 до 7,5% загального обсягу переробки винограду на виноматеріали області (2012 р. і 2010 р. відповідно), що свідчить про потенціал сировинної бази для створення вітчизняного вина з зазначенням походження.

5. На території ДП “Агро-Коблево” виділено 70 ділянок, що об'єднані у 18 ампелоекотопів, 16 з яких за екологічними умовами оптимальні для закладання

виноградників і отримання якісної виноградної продукції для виноробства.

6. На території ампелоєкотопів, оптимальних за екологічними умовами для виноградарства, виділено ділянки сортів Каберне Совіньйон, Одеський чорний, Трамінер рожевий, Рислінг рейнський, Шардоне, Мерло, Аліготе, що протягом багатьох років є сировиною для виготовлення якісної виноробної продукції.

7. Для ділянок господарства рекомендовано набір технічних сортів винограду вітчизняної селекції, що дозволить створити якісні винопродукти, що претендують називатися винами з зазначенням походження.

Використані джерела

1. Власов В. В. Экологические основы формирования виноградных ландшафтов / В. В. Власов. – Арциз: ФОП Петров О. С., 2013. – 248 с.
2. Кисиль М. Ф. Оптимизация экологических параметров производства вин с наименованием по происхождению в Молдове / М. Ф. Кисиль, П. Г. Владов, С. М. Кисиль // Научно-прикладные аспекты развития виноградарства и виноделия на современном этапе: межд. науч.-практ. конф., 23.04.2009 г. – Новочеркасск, 2009. – С. 12-19.
3. Мищенко З. А. Крупномасштабное картографирование микроклимата по условиям заморозко- и морозоопасности / З. А. Мищенко, Г. В. Ляшенко // Сборник биологических и химических наук: изд. АН МССР. – 1990. – № 3. – С. 60-72.
4. Научно-прикладные аспекты инновационного развития и модернизации виноградо-винодельческой отрасли России / А. М. Аджиев, Е. А. Егоров, А. А. Зармаев, Е. А. Дружинин. – Махачкала: Республиканская газетно-журнальная типография, 2013. – 272 с.
5. Оганесянц Л. А. Перспективы производства вин защищенных наименований / Л. А. Оганесянц, А. Л. Панасюк, Л. Н. Харламова // Напитки. Технологии и Инновации. – 2013. – № 4 (21). – С. 54-56.

Власов В. В., Булаева Ю. Ю.

Ампелоэкологический потенциал создания вин с обозначением происхождения в Николаевской области

Выполнен анализ изменений основных показателей виноградарско-винодельческой отрасли Николаевской области за последние пять лет. Проведены комплексные ампелоэкологические исследования территории ДП «Агро-Коблево» и выделены потенциальные участки производства вин с обозначением происхождения.

Ключевые слова: сорта винограда отечественной селекции, виноградные насаждения, экологические условия, ампелоэкопот, вино с обозначением происхождения.

V. Vlasov, Iu. Bulaieva

Ampeloecological potential of wine creation with designation of origin in Mykolaiv region

The analysis of Mykolaiv region viticulture and winemaking industry main characteristics during last five years was accomplished. "Agro-Koblevo" territory complex ampeloecological researches have been made and potential plots for production of wine with designation of origin have been distinguished.

Keywords: Ukrainian grape varieties, vineyards, ecological conditions, ampeloecotope, wine with designation of origin.